

նակուած ձեռագիր մը, 1696 ին կը գտնուէր էլ-Պիրէհի Ս. Կոյսի եկեղեցիին մեջ, Երուսաղիմի ճակատաբարհիս վրայ, ուր կը հանդիպին Ծայրեցի (Արձախ) Աթանաս և իր եղբայրը Բարսեղ ու յիշատակարան մը կը գրեն՝ որմէ կը հասկցուի թէ Պոլսոյ ճամբով Երուսաղէմ ուխտի եկած են, եւ էլ-Պիրէհ հանդիպած՝ որ Միջագետքէն եկող ուխտաւորներու կայանն էր Նապլուսի ճամբուն վրայ: Այս յիշատակարանէն, ինչպէս նաև եկեղեցիին ճարտարապետութենէն կը հասկըցուի թէ Ս. Կուսի այս եկեղեցին հայկական էր: Անոր յիշատակարանը, եկեղեցիին պատմութիւնը եւ նկարագրութիւնը տեսնել Ղ. Վ. Ե. (էջ 21-30):

2. Ծիֆնէհի առանդուքիւնները. — Ծիֆնէհ հին Կոստանան է, Հռոմայեցոց ժամանակ Հրէաստանի տասը տեղապետութեանց մէկուն մայրաքաղաքը: Կոստանան կը համապատասխանէ Բենիամինի քաղաքներուն մէջ յիշատակուած Ոփնի սուրբգրական քաղաքին: Վեսպասիանոս 69 ին զրաւեց զայն և հռոմէական զօրանոց մը հաստատեց հոն:

Գիւղը կը գտնուի դալարագեղ տեղ մը: Շատ հին ժամանակներէն անիկա նշանաւոր եղած է իր այգիներով, ուրկէ ստացած է իր անունը, որ յունարէն կը նշանակէ որթատունկ, ինչպէս արաբերէն Տափն:

Հոն գտնուած է հին եկեղեցիի մը հետքը: Տեղւոյն յունաց եկեղեցին կառուցուած է գիւղին հարաւը, բիւզանդական վանքի մը աւերակներուն վրայ: Ի մէջ այլ հնութեանց կը նշմարուի պատի մը մէջ ագուցուած գեղեցիկ տապանաքար մը: Գէպի հարաւ, բլուրի մը գագաթը կը տեսնուին դղեակի մը աւերակները: Ծիֆնէհի հիւսիս-արևմուտքը Թիպնէհ կոչ-